

# Història

## Joan Fuentes i Barrera, el calongí de la División Azul

Albert Vilar

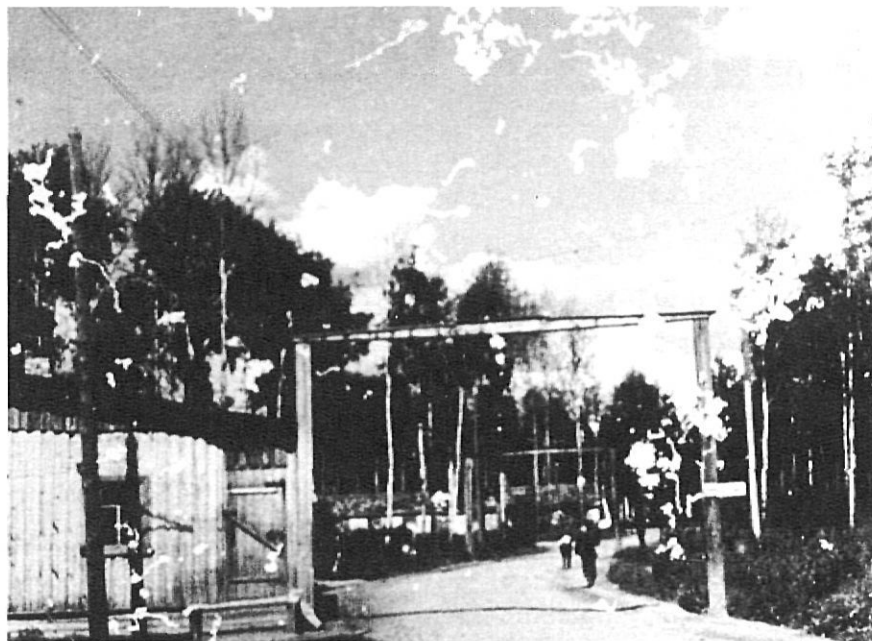


Joan Fuentes i Barrera, quan estava fent el servei militar, davant el monument de Colom, a Barcelona.

El dia 23 de juny de l'any 1941, l'exèrcit alemany va iniciar la invasió de la Unió Soviètica. Malgrat les bones relacions de l'Espanya franquista amb el règim nazi, Francisco Franco no va mostrar cap predisposició a declarar la guerra contra Rússia. Davant d'això, els principals caps falangistes van suggerir la formació oficial d'una División Azul de Voluntarios de la FET per lluitar al costat de les tropes alemanyes. La proposta va ser acceptada, i la División Azul es va constituir oficialment el 27 de juny de 1941. Com explica Stanley G. Payne (1), l'endemà mateix va començar l'allistament de voluntaris.



Fuentes –a la dreta– i un altre voluntari de la División Azul al front de Rússia, davant un paisatge totalment nevat.



Vista de l'entrada al quarter militar on estava destinat el voluntari santantonienc, al front rus.

La División Azul, que oficialment, per ordre expressa dels militars espanyols, es va dir *División Española de Voluntarios*, es va constituir en la 250a divisió alemanya en el sector nord del front oriental, al sud de Leningrad. El seu bateig de foc va tenir lloc el 4 d'octubre. Els responsables de la divisió eren militars: el primer comandant va ser el general Agustín Muñoz Grandes, i l'any següent el responsable va ser el general Emilio Esteban Infantes. En canvi, la divisió estava integrada majoritàriament per voluntaris, un 70% dels quals eren joves espanyols que estaven fent el servei militar (2).

Els falangistes anaven pels quarters militars espanyols buscant gent per lluitar contra els soviètics

(3). El fet d'anar al front rus oferia als divisionaris aconseguir una segona paga, que era molt més elevada (4). La División Azul es va retirar del front el dia 1 d'octubre de 1943, arran de la política de neutralitat del govern franquista. En aquest temps, un total de 47.000 voluntaris es van allistar a la divisió, que va patir unes 13.000 baixes (5). I d'entre aquests voluntaris n'hi havia de catalans, tot i que no s'ha establert encara en quina proporció. I d'aquests, alguns eren gironins. Però només un era de Calonge. Es tracta de Joan Fuentes i Barrera, que va estar al front rus, encara que a la rereguarda, ja que estava destinat a Intendència, el mateix lloc que havia ocupat mentre feia el servei militar a l'Estat espanyol (6).

#### Un soldat jove

Joan Fuentes era el nét de Juan Fuentes Ybáñez, un guàrdia civil que havia estat destinat al Port de la Selva (7). Juan Fuentes estava casat amb Josefa Requena López i tots dos eren naturals de la població d'Ontur (Albacete). A la

població altempordanesa va néixer el seu fill, Joaquim Fuentes Requena, que va decidir anar a viure a Sant Antoni de Calonge. Allà es va casar amb Trinitat Barrera i Pallí, filla de Llätzer Barrera i Sala, natural de la Bisbal, i de Rosa Pallí i Parleris, natural de Sant Antoni (8).

Joaquim Fuentes, que feia de taper, vivia amb la seva esposa al carrer Josep Mundet de Sant Antoni. I en aquesta família va néixer el seu fill Joan, el 13 de febrer de 1921 (9) i no pas el 29 de març (10). Durant la seva joventut va aprendre l'ofici de sastre gràcies al seu oncle, Francesc Vilar, casat amb una germana de la seva mare (11). En esclatar la guerra civil, Joan Fuentes tenia 15 anys. Era de la lleva del 42. Semblava que no hi havia perill. Però al final, la República va cridar la lleva del 41, coneguda com la Quinta del Biberó. I poc més tard, va cridar els nats el primer trimestre de 1921. Així, Joan Fuentes es va haver d'incorporar a la guerra. Juntament amb ell també s'hi van incorporar els alongins Martí Roldós i Moliner



El voluntari calongí -a la dreta- amb dos companys més al front de Rússia. La zona estava totalment nevada.

i Rafael Rovira i Dalmau. Aquests joves ja no van anar al front de l'Ebre, perquè els nacionals l'havien superat (12).

En acabar la guerra, els joves supervivents van optar per marxar a França o tornar a casa seva. Martí Roldós, que va ser ferit amb un tros de metralla en un turmell, va triar França, on es va quedar a viure (13). Per contra, Rovira i Fuentes van decidir retornar a casa seva i continuar, més o menys, fent la feina que realitzaven abans d'anar al front.

Però poc temps més tard Fuentes va ser cridat per fer el servei militar. La quinta del 42 va ser la primera lleva neta del règim franquista. Com la resta de la seva quinta, Fuentes va ingressar al servei militar el mes de maig de 1942. Segons la nova llei de reclutament franquista, el servei tenia una durada de 2 anys. Però, a causa de les constants accions dels maquis a la frontera francesa i la por d'una possible invasió aliada per la costa catalana, la lleva del 42 no es va llicenciar fins al cap de tres anys i mig, el mes d'octubre de 1945 (14).

Estant a l'Exèrcit Fuentes va acceptar fer-se voluntari per anar al front rus a lluitar al costat dels alemanys. El mes de febrer de 1943 encara no havia ingressat a la *División Azul*, segons un informe municipal que contestava a un escrit de la Comissaria General d'Abastaments i Transports del Ministeri d'Indústria i Comerç (15). Però un altre informe municipal del mes de novembre del mateix any ja dona fe que hi havia un calongí. «El único individuo de esta villa que actualmente se halla encuadrado en la *División Española de Voluntarios*, es Juan Fuentes Barrera», diu l'escrit municipal del seu ingrés al cos de voluntaris (16). Això dona a entendre que va entrar-hi els últims mesos d'estada de la *División Azul* a Rússia. No se sap el temps que va passar en aquest país, però la veritat és que els integrants de la divisió eren rellevats periòdicament.

Durant aquest període, Fuentes es va quedar la paga de divisionari, mentre que la de soldat espanyol era enviada als seus pares (17).



Un grup de nazis, entre els quals en destaca un amb la condecoració de la Creu de Ferro, fent una visita al campament on estava destinat Fuentes.

El seu pas per la *División Azul* va ser força tranquil, ja que estava a Intendència, per la qual cosa restava a la rereguarda. A més, per fer les feines dures tenien servents, que en realitat eren presoners russos. Quan Fuentes escrivia al seu pare, a dins dels sobres sempre hi havia cigarretes (18).

#### Problemes amb la justícia

En tornar a casa després de complir el servei militar, els familiars afirmen que se'n va anar a Andalusia per millorar l'ofici de sastre. El fet és que el 14 de novembre de 1949, amb 28 anys d'edat, va ingressar a la presó de Lleida. I aquesta pena es va ratificar el 30 de desembre del mateix any. Al mateix expedient processal, número 23.802, no hi consta el delictes, encara que es diu que la pena de presó era preventiva (19).



Davant un palau  
de l'antiga Rússia.



Una peça d'artilleria en plena acció al front de Rússia. Es pot veure que està prop d'un nucli urbà per la presència d'immobles.

Típic del moment, el governador civil de Girona, en ser informat pel de Lleida, va demanar informació sobre la conducta i els antecedents del detingut a l'Ajuntament de Calonge (20). A l'escrit s'informa que Fuentes havia estat detingut «por sospechoso e indocumentado» (21). El govern calongí va respondre: «[...] es de conducta un poco alegre y desordenada; durante los años de su permanencia en este municipio observó buena conducta, y, en su tiempo se alistó voluntariamente a la División Azul, con la cual marchó para combatir en Rusia, no teniendo noticia de que haya cometido delito alguno fuera de esta localidad» (22).

El Govern Civil de Girona, en tenir l'informe municipal de Calonge, no va dubtar a demanar el trasllat del detingut calongí a la seva demarcació. Així, el 28 de gener de 1950 Fuentes va ser entregat a la Guàrdia Civil per traslladar-lo fins a Girona. Segons la normativa de rigor, es va comprovar si el presoner patia alguna malaltia infecciosa, i va ser degudament desparasitat. Durant el temps que va estar a la presó sempre va presentar bona conducta. El 14 de febrer de 1950 va ser

posat en llibertat per ordre del Govern Civil gironí (23).

La família no sap per què va estar a la presó, encara que la seva germana, Pepita, recorda que va tornar a casa per les festes de carnaval (24). Durant la nova estada a Sant Antoni, Joan Fuentes va treballar de sastre. En una ocasió va arreglar un abric a un guàrdia civil, el qual ho va trobar massa car i va decidir no pagar-li. Fuentes va deixar que marxés, però seguidament es va presentar al quarter de la Guàrdia Civil a Palamós. El comandant del quarter, en tenir coneixement que Fuentes havia estat a la División Azul, va comunicar-li que el guàrdia civil li pagaria la feina, i així ho va fer al cap de poc (25).

Anys més tard Joan Fuentes es va casar amb Joaquina Mayans i Àngel, i a principi de la dècada dels anys 60 la parella va decidir traslladar-se a viure al municipi barcelonès de Santa Perpètua de Mogoda. En aquesta població, Fuentes va muntar una sastreria, que estava situada al número 34 del carrer Pau Casals. Va morir el 1992 sense deixar descendència (26).

Albert Vilar Massó  
és historiador i periodista.

## Notes

1. G. PAYNE, Stanley, *El régimen de Franco*, Alianza Editorial, Madrid, 1987, p. 295.
2. Ídem.
3. Martí Camós i Salvador.
4. Pepita Fuentes i Barrera.
5. TUSELL, Javier, *Franco, España y la II Guerra Mundial, entre el eje y la neutralidad*, Colección Historia Viva, Ediciones Temas de Hoy SA, Madrid, 1995, p. 290-291.
6. Pepita Fuentes i Barrera.
7. Ídem.
8. Registre Civil de Calonge, secció Naixements, Tom XXVIII, 1919-1922, Núm. 114.
9. Ídem.
10. Arxiu Històric de Girona (AHG), Fons del Centre Penitenciari de Girona, 157/23.802.
11. Pepita Fuentes i Barrera.
12. Martí Camós i Salvador.
13. Ídem.
14. Ídem.
15. Arxiu Municipal de Calonge, Correspondència d'Alcaldia, 1943, Número 174, 10 de febrer de 1943.
16. Ídem, Núm.1062, 22 de novembre de 1943.
17. Pepita Fuentes i Barrera.
18. Ídem.
19. AHG, CPG, 157/23.802.
20. AMC, CA, 1949, Corresp. 1949, Bloc Govern Civil, Escrit amb data 21 de desembre de 1949.
21. Ídem.
22. A l'altra cara del full anterior, Registre de sortida número 647, Escrit amb data 28 de desembre de 1949.
23. AHG, CPG, 157/23.802.
24. Pepita Fuentes i Barrera.
25. Helení Escofet i Mateu, home de Pepita Fuentes.
26. Arxiu Municipal de Santa Perpètua de la Mogoda.